

Erken Çocukluk Döneminde Gelişim

(36-72 Ay)

Editör:

Çağla GÜR

Editör: Doç. Dr. Çağla GÜR

ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİNDE GELİŞİM (36-72 AY)

ISBN 978-605-241-518-4

DOI 10.14527/9786052415184

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2018, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınev**idir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** ve **Pegemindeks.net** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Aralık 2018, Ankara

Yayın-Proje: Ayşe Açıkgöz
Dizgi-Grafik Tasarım: Ayşe Nur Yıldırım
Kapak Tasarım: Pegem Akademi

Baskı: Tarcan Matbaacılık Yayın. San. - Murat Tarcan
İvedik Cad. No: 417
Yenimahalle/Ankara
Tel: 0312 384 34 35

Yayıncı Sertifika No: 36306
Matbaa Sertifika No: 25744

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay / ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51
Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Küçük çocukların duygusal, sosyal, fiziksel ve diğer gelişim alanlarındaki gelişimlerinin bütünsel gelişimleri ve yetişkinlik süreci üzerinde doğrudan bir etkisi vardır. Erken çocukluk yılları, zekâ, kişilik, sosyal davranış ve gelecekte yetişkin olarak kendini yetiştirme ve gerçekleştirme kapasitesinin temelini oluşturur. Erken çocukluk döneminde çocukların yaşamlarını iyileştirmek, gelecekteki başarılarını sağlamak açısından bir toplum olarak yapılabilecek en iyi yatırımdır.

Aşağıdaki durumları destekleyen tutarlı ve güçlü kanıtlar mevcuttur (Bakken ve ark., 2017; Duncan ve Magnuson, 2003; Reynolds ve ark., 2007; Timothy ve ark., 2015; Unicef, 2013):

- Uyaran, eğitsel destek ve bakım kalitesi yetersiz olduğunda, çocuk gelişimi ciddi şekilde etkilenir.
- Dezavantajlı çocukların yaşadıkları dezavantajın olumsuz etkileri bilinçli anlamda gerçekleştirilecek erken müdahale ve eğitimsel destek ile azaltılabilir.
- Erken çocukluk döneminde desteklenen çocuklar okulda daha fazla başarı elde etmektedir. Yetişkin olduklarında, erken çocuklukta bu fırsatlara sahip olmayanlara göre daha yüksek istihdam ve kazanç elde etmeleri, daha iyi sağlık ve daha düşük oranda sosyal yardıma ihtiyaçlı olma durumu ve daha düşük suç oranları söz konusudur.

Erken çocukluk döneminde gelişimi destekleyici nitelikteki bakım ve eğitsel ortamlar, çocukların ilerleyen yıllarda eğitimde daha iyi öğrenme çıktıları, işte ve sağlıkta daha nitelikli bir yaşam elde etme şansını artırmaktadır. İlk deneyimler, insan beyninin mimarisini şekillendirir, biçimlendirir ve çocuğun gelecekte sahip olacağı becerilerin/yeteneklerin derecesini ve doğasını büyük ölçüde belirler.

Her çocuk benzersiz olsa da, tüm çocuklar belli bir hız ve gelişim örüntüsüne uymaktadır. İlk yıllarda çocuğu doğru bir şekilde anlarsak ve bu bağlamda gerekli desteği sunarsak bugünün çocuklarını gelecekte iyi yetişmiş yetişkinler olarak görmeyi bekleyebiliriz. Bunun için de erken çocukluk döneminde gelişimin iyi bilinmesinin bir gereklilik, erken çocukluk alanında çalışan ve çalışacak olan meslek profesyonellerinin ise bu konuda iyi yetişmiş olmasının çok önemli olduğu bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu kitap, bu amaç doğrultusunda yazılmıştır. Kitapta, gelişim alanları temel alınmış olup içeriğinde 9 bölüm bulunmaktadır. Kitapta yer alan bölümler sırasıyla; Erken Çocuklukta Gelişim, Fiziksel Gelişim, Motor Gelişim, Bilişsel Gelişim, Dil Gelişimi, Sosyal-Duygusal Gelişim, Kişilik Gelişimi, Ahlak Gelişimi ve Cinsel

Gelişimdir. Bu bölümlerde, gelişim alanları çok yönlü olarak ele alınmış olup, her bir gelişim alanına yönelik temel kavramlara, 36-72 aylık çocukların gelişimsel özelliklerine, gelişim alanına ilişkin kuramcılarının görüşlerine, gelişimi etkileyen faktörlere ve söz konusu gelişim alanının diğer gelişim alanlarıyla ilişkisine yer verilmiştir. Her biri alanında uzman bir ekiple büyük emek harcanarak oluşturulan bu kitap, 36-72 aylık çocuklarla çalışan öğretmenler, çocuk gelişimciler, meslek profesyonelleri, öğretmen adayları, ebeveynler ve işi çocuklarla olan herkes için yazılmıştır.

Faydalı olabilmek dileğiyle,

Doç. Dr. Çağla GÜR

Kaynakça

- Bakken,L., Brown,N. & Downing,B. (2017). Early childhood education: The long-term benefits. *Journal of Research in Early Childhood Education*, 31,2:255-269.
- Duncan, G. J., & Magnuson, K. (2003). Promoting the healthy development of young children. In I. Sawhill (Ed.), *One percent for the kids* (pp. 16–39). Washington, DC: Brookings Institute.
- Reynolds, A. J., Temple, J. A., Ou, S. R., Robertson, D. L., Mersky, J. P., Topitzes, J. W., & Niles, M. D. (2007). Effects of a school-based early childhood intervention on adult health and well-being: A 19-year follow-up of low-income families. *Journal of American Medical Association Pediatrics*, 161(8), 730–739.
- Timothy,G., Moore,M., McDonald,L. & O'Rourke,C,K. (2015). Early childhood development and the social determinants of health inequities. *Health Promotion International*, 30,2:102-115. <https://doi.org/10.1093/heapro/dav031>
- https://www.unicef.org/earlychildhood/index_40748.html

Bölümler ve Yazarları

Editör: Doç. Dr. Çağla GÜR

1. Bölüm: Erken Çocukluk Dönemi ve Gelişim

Doç. Dr. Çağla GÜR

Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

2. Bölüm: Fiziksel Gelişim

Öğr. Gör. Mahmut ALTUNHAN

Dicle Üniversitesi, Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi

Doç. Dr. Çağla GÜR

Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

3. Bölüm: Motor Gelişim

Dr. Öğr. Üyesi Elif YILMAZ

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

4. Bölüm: Bilişsel Gelişim

Dr. Öğr. Üyesi Ali İbrahim Can GÖZÜM

Kafkas Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

5. Bölüm: Dil Gelişimi

Dr. Öğr. Üyesi Büşra ERGİN

Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi

Dr. Nurcan KOÇAK

Emekli Öğretim Üyesi

6. Bölüm: Sosyal-Duygusal Gelişim

Öğr. Gör. Dr. Deniz EKİNCİ VURAL

Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi

7. Bölüm: Kişilik Gelişimi

Dr. Öğr. Üyesi Banu USLU

Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

8. Bölüm: Ahlak Gelişimi

Dr. Öğr. Üyesi Elif MERCAN UZUN

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

Arş. Gör. Dila Nur YAZICI

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

9. Bölüm: Cinsel Gelişim

Dr. Öğr. Üyesi Nihan KORAN

Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
Bölümler ve Yazarları.....	v

1. BÖLÜM

ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİ VE GELİŞİM

Giriş.....	1
Erken Çocuklukta Gelişim ile İlgili Temel Kavramlar	1
Ekolojik Sistemler Kuramı	2
36-72 Aylık Çocukların Gelişimsel Özellikleri.....	5
36-48 Aylık Çocukların Gelişimsel Özellikleri.....	6
48-60 Aylık Çocukların Gelişimsel Özellikleri.....	6
60-72 Aylık Çocukların Gelişimsel Özellikleri.....	7
Gelişimi Etkileyen Faktörler	7
Kalıtım	7
Çevre	9
Beslenme	10
Sağlık ve Bakım	13
Ailenin Sosyo-Ekonomik Durumu ve Eğitim Düzeyi	14
Çevresel Uyarılar	15
Stres.....	17
Hareket ve Spor	19
Uyku Düzeni.....	21
Gelişim Alanlarının Birbiriyle İlişkisi.....	23
Kaynakça.....	24

2. BÖLÜM

FİZİKSEL GELİŞİM

Giriş.....	27
Fiziksel Gelişim İle İlgili Temel Kavramlar.....	27
Erken Çocukluk Döneminde Fiziksel Gelişim.....	28
Beyin ve Sinir Sistemi	28
Kemikler ve Kaslar	29
Duyuların Gelişimi	31

36-72 Aylık Çocukların Fiziksel Gelişim Özellikleri.....	33
36-48 Aylık Çocukların Fiziksel Gelişimi.....	33
48-60 Aylık Çocukların Fiziksel Gelişimi.....	34
60-72 Aylık Çocukların Fiziksel Gelişimi.....	34
Fiziksel Gelişimi Etkileyen Faktörler	35
Fiziksel Gelişimin Diğer Gelişim Alanları ile İlişkisi	40
Kaynakça	41

3. BÖLÜM

MOTOR GELİŞİM

Giriş.....	43
Motor Gelişim ile İlgili Temel Kavramlar	44
Motor Gelişim Alanı ile İlgili Gelişim Kuramları	46
36-72 Aylık Çocukların Motor Gelişim Özellikleri	52
Büyük Kas Motor Beceriler.....	52
36-48 Aylık Çocukların Büyük Kas Motor Gelişimi	54
48-60 Aylık Çocukların Büyük Kas Motor Gelişimi	54
60-72 Aylık Çocukların Büyük Kas Motor Gelişimi	55
Küçük Kas Motor Beceriler	55
36-48 Aylık Çocukların Küçük Kas Motor Gelişimi	57
48-60 Aylık Çocukların Küçük Kas Motor Gelişimi	57
60-72 Aylık Çocukların Küçük Kas Motor Gelişimi	58
Motor Gelişimi Etkileyen Faktörler	58
Motor Gelişimin Diğer Gelişim Alanlarıyla İlişkisi.....	61
Kaynakça	65

4. BÖLÜM

BİLİŞSEL GELİŞİM

Giriş.....	69
Bilişsel Gelişim ile İlgili Temel Kavramlar	70
Bilişsel Gelişim Alanı ile İlgili Gelişim Kuramları	75
36-72 Aylık Çocukların Bilişsel Gelişim Özellikleri	96
36-48 Aylık Çocukların Bilişsel Gelişimi	96
48-60 Aylık Çocukların Bilişsel Gelişimi	97
60-72 Aylık Çocukların Bilişsel Gelişimi	97

Bilişsel Gelişimi Etkileyen Faktörler	98
Bilişsel Gelişimin Diğer Gelişim Alanlarıyla İlişkisi.....	99
Kaynakça.....	103

5. BÖLÜM

DİL GELİŞİMİ

Giriş.....	109
Dil Gelişimi İle İlgili Temel Kavramlar	109
Dil Gelişim Alanı İle İlgili Gelişim Kuramları	113
36-72 Aylık Çocukların Dil Gelişimi Özellikleri.....	122
36-48 Aylık Çocukların Dil Gelişimi.....	123
48-60 Aylık Çocukların Dil Gelişimi.....	124
60-72 Aylık Çocukların Dil Gelişimi.....	124
Dil Gelişimini Etkileyen Faktörler	126
Dil Gelişiminin Diğer Gelişim Alanlarıyla İlişkisi	136
Kaynakça.....	142

6. BÖLÜM

SOSYAL-DUYGUSAL GELİŞİM

Giriş.....	151
Sosyal/Duygusal Gelişim İle İlgili Temel Kavramlar	152
Sosyal/Duygusal Gelişim Alanı İle İlgili Gelişim Kuramları.....	153
36-72 Aylık Çocukların Sosyal/Duygusal Gelişim Özellikleri	160
36-48 Aylık Çocukların Sosyal/Duygusal Gelişimi	161
48-60 Aylık Çocukların Sosyal/Duygusal Gelişimi	161
60-72 Aylık Çocukların Sosyal/Duygusal Gelişimi	162
Sosyal/Duygusal Gelişimi Etkileyen Faktörler	163
Sosyal/Duygusal Gelişimin Diğer Gelişim Alanlarıyla İlişkisi.....	167
Kaynakça	168

7. BÖLÜM

KİŞİLİK GELİŞİMİ

Giriş.....	171
Kişilik Gelişimi ile İlgili Temel Kavramlar.....	175
Kişilik Gelişimi Alanı ile İlgili Kuramlar	179
36-72 Aylık Çocukların Kişilik Gelişimi Özellikleri.....	187
36-48 Aylık Çocuklarda Kişilik Gelişimi (3 Yaş)	188
48-60 Aylık Çocuklarda Kişilik Gelişimi (4 Yaş)	188
60-72 Aylık Çocuklarda Kişilik Gelişimi (5 Yaş)	190
Kişilik Gelişimini Etkileyen Faktörler	191
Kişilik Gelişiminin Diğer Gelişim Alanlarıyla İlişkisi.....	197
Kaynakça.....	200

8. BÖLÜM

AHLAK GELİŞİMİ

Giriş.....	203
Ahlak Gelişimiyle İlgili Temel Kavramlar.....	203
Ahlak Gelişimiyle İlgili Kuramlar	205
Ahlak Gelişimini Etkileyen Faktörler	218
Ahlak Gelişiminin Diğer Gelişim Alanları ile İlişkisi.....	222
Okul Öncesi Dönemde Ahlak Gelişimi.....	224
Kaynakça	226

9. BÖLÜM

CİNSEL GELİŞİM

Giriş.....	229
Cinsel Gelişim ile İlgili Temel Kavramlar	229
Cinsel Gelişim Alanı ile İlgili Gelişim Kuramları	232
36-72 Aylık Çocukların Cinsel Gelişim Özellikleri ve Cinsel Eğitim	238
36-48 Aylık Çocuklarda Cinsel Gelişim.....	241
48-60 Aylık Çocuklarda Cinsel Gelişim.....	242
60-72 Aylık Çocuklarda Cinsel Gelişim.....	242
Cinsel Gelişimi Etkileyen Faktörler	243
Cinsel Gelişimin Diğer Gelişim Alanlarıyla İlişkisi.....	245
Kaynakça.....	246
Yazarlar Hakkında.....	249

1. BÖLÜM

ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİ VE GELİŞİM

Doç. Dr. Çağla GÜR - Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi

Giriş

Erken çocukluk, okul öncesi dönemi kapsayan 36-72 aylık çocukların gelişim süreciyle ilişkili olan bir dönemdir. Erken çocukluk, bazı kaynaklarda, bebeklik dönemini de içine alan daha çok doğumdan sekiz yaşına kadar olan sürece işaret eden bir dönem olarak ifade edilmektedir (Bredekamp, 2015; Brown ve Jernigan, 2012; Trawick-Swith, 2013). Bazı kaynaklar ise, erken çocukluk dönemini 0-6 yaş olarak ifade etmektedir (AÇEV-2018; Kasten, 2017; MEB, 2011). NAEYC erken çocukluk dönemini bebekler ve yeni yürüyenler (0-36 ay), okul öncesi çocuklar (3-4 yaş), anasınıfı çocukları (5-6 yaş) ve ilk sınıflar (1-2 ve 3. sınıflar) olmak üzere dört alt başlıkta ele almaktadır (Akt., Bredekamp, 2015). Bu kitapta, 36-72 aylık çocukların gelişimi incelenecektir. Erken çocukluk döneminde temel kavramlara açıklık getirilmesi ilerleyen sayfalardaki konuların daha iyi anlaşılması açısından faydalı olacaktır. Aşağıda erken çocukluk döneminde gelişimle ilgili yaygın olarak kullanılan bazı temel kavramlar yer almaktadır.

Erken Çocuklukta Gelişim ile İlgili Temel Kavramlar

Büyüme: Büyüme, çocuğun vücudunun boy, kilo ve hacim olarak artışı olarak ifade edilmektedir. Büyüme farklı organlarda farklı hızda gerçekleşmektedir.

Olgunlaşma: Çocuğun ya da çocuğa ait bir organın belli bir yaşta beklenen hareketi/davranışı yapabilecek yetkinliğe ulaşmasına işaret etmektedir. Burada söz konusu olan yetkinlik öğrenme ile ilişkili değildir. Olgunlaşmada çocuğun kalıtımın etkisiyle geçirmiş olduğu biyolojik değişim söz konusudur, çocuk belli olgunlaşma süreçlerinden geçerek koşma, tırmanma, çizme gibi yetkinliklere ulaşmaktadır.

Öğrenme: Çocuğun çevresiyle olan etkileşimleri sonucunda ortaya çıkan davranış değişikliğine işaret etmektedir. Çocuğun diğerlerini gözlemleyip kişisel bakım ve temizliğine yönelik neler yapabileceğini öğrenerek bunları gerçekleştirmesi, öğrenme yoluyla gerçekleşen davranış değişikliklerinden bazılarıdır.